

LUNDS UNIVERSITET
Samhällsvetenskapliga fakulteten

Arbete är livet

- Rasifiering i den regeringspolitiska problemkonstruktionen av
invandrade kvinnor som inte förvärvsarbetar

Anna Ahlbertz

Lunds Universitet

Centrum för Genusvetenskap

GNKV01 – VT 12

Handledare Malinda Andersson

Abstract

Title: Work is Life

Number of pages: 34

Author: Anna Ahlbertz

Course: GNVK01

Period: Spring 2011

University: Lund University

Purpose/Aim: The aim of this thesis is to examine problem representations of immigrant women who, according to Swedish governmental documents, are not engaged in wage labour.

Material/Method: The material consists of a Government Directive, a preliminary Swedish Government Official Report and two press releases by the Ministry of Employment, all related to the issue. The method of analysis is a discourse analysis of public policy called 'What's the problem represented to be?' by Carol Bacchi.

Main results: The problem representations produced in the material can be understood as modes of racialization interacting with gendering processes. Immigrant women are racialized in that they are highlighted as a problematic group in need of being addressed, and society is racialized in that the policies of the material glosses over and maintains racist structures of exclusion and discrimination. Possible effects of the problem representations are narrower subject positions for immigrant women and a reduction of the definition of societal values, such as gender equality and integration, to include employment and labour only.

Keywords: problem representations, racialization, immigrant women, policy analysis, wage labour

Nyckelord: problemrepresentationer, rasifiering, invandrade kvinnor, policyanalys, förvärvsarbete

1. Inledning	1
1.1 Introduktion.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Forskningsfältet - Problemkonstruktioner av invandrade kvinnor	3
1.5 Material	4
1.6 Teori	8
1.7 Metod	10
2. Analys	14
2.1 Problemkonstruktioner	15
2.2 Kategorikonstruktioner	15
2.3 Nyckelbegrepp	18
2.4 Motsättningen Hem/Arbete.....	25
3. Slutsatser och sammanfattning	27
3.1 Slutsatser	27
3.2 sammanfattning.....	30
3.3 Avslutande kommentar	30
4. Referenslista.....	32

1. Inledning

1.1 Introduktion

Den 17:e oktober 2011 publicerade Arbetsmarknadsdepartementet pressmeddelandet *Ny utredning om utrikes födda kvinnors arbetskraftsdeltagande* där nuvarande integrationsminister Erik Ullenhag konstaterade att:

“ – En av de största integrations- och jämställdhetsutmaningarna idag är att fler utrikes födda kvinnor ska kunna försörja sig själva.”
(Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17)

Pressmeddelandet är en av fyra texter som jag har använt som material i analysen av problemkonstruktionen *invandrade kvinnor som inte lönearbetar*. Med utgångspunkt i Carol Bacchis (2009) förståelse av hur (politiska) problemformuleringar – *problematizations* – av olika förhållanden i samhället är uttryck för en viss ideologisk syn på världen och en form av styrningskonst som påverkar människor, har jag vänt blicken från det presenterade ”problemet” invandrade kvinnor som inte lönearbetar och istället riktat fokus mot – i ett försök att kritiskt analysera – själva problematiserandet.

I arbetet med den här uppsatsen har jag brottats med de etiska och moraliska aspekterna av den. Invandrade kvinnor har länge varit marginaliserade och osynliggjorda i politik, forskning och media (Knocke 1991, Brune 2004) och i materialet finns en välvilja att “hjälpa” invandrade kvinnor som har det svårt i det svenska samhället. På ytan verkar detta behjärtansvärt och rentav nödvändigt och till en början tog det emot att granska och eventuellt kritisera åtgärder som synliggör en marginaliserad grupp. Utifrån Bacchis förståelse att om en representation av ett “problem” ger intrycket av att det bara är möjligt att tänka på en samhällelig företeelse på ett sätt finns det förmodligen dimensioner som är exkluderade och behöver lyftas fram (2009:40) har jag ändå gjort ett försök att kritiskt granska problemrepresentationerna kring invandrade kvinnor som inte lönearbetar.

Uppsatsen tar avstamp i ett regeringsdirektiv till en SOU-rapport – dir. 2011:88 *Nyanlända kvinnors arbetsmarknadsetablering*, som jag kompletterar med ett delbetänkande från SOU:n och två pressmeddelanden från

Arbetsmarknadsdepartementet. Jag är intresserad av vilka värden som produceras och/eller reproduceras genom de *kategorikonstruktioner*, *nyckelbegrepp* och *motsättningar* som strukturerar materialet – hur ord och begrepp kopplas till varandra – och vilken mening som på så vis produceras kring subjekt och samhälle utifrån *könande* och *rasifierande* processer.

I bearbetningen av materialet har jag till stor del använt mig av de frågor som ingår i Carol Bacchis metod för kritisk policyanalys (2009) för att undersöka diskurserna som opererar i problemkonstruktionen *invandrade kvinnor som inte lönearbetar*.

Jag har genomgående i uppsatsen valt att använda mig av uttrycket ”invandrad”, eftersom det tidigare har använts av personer som forskar på rasism och rasifierande processer (bl. a. Molina 1997:23) Jag har också valt att inte använda begreppet ”invandrare” eftersom det är alltför knutet till stereotypa associationer för att neutralt kunna användas i den slags kritiska analys jag gör i den här uppsatsen. I materialet används oftast uttrycken ”utrikes födda” och ”nyanlända utrikes födda”.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka om samtida regeringspolitiska problemkonstruktioner av *invandrade kvinnor som inte förvärvsarbetar*¹ kan förstås som en del i rasifiering av samhälle och subjekt. Detta gör jag genom att analysera ett avgränsat antal texter på detta tema i relation till könande och rasifierande processer. Jag diskuterar rasifieringsbegreppet under teorikapitlet.

Jag har till materialet ställt följande forskningsfrågor:

- Vilka kategorikonstruktioner, nyckelbegrepp och motsättningar produceras eller reproduceras i problemkonstruktionen *invandrade kvinnor som inte lönearbetar*?
  - Kan dessa förstås som del av könande och/eller rasifierande processer?
I så fall, på vilket vis?

---

¹ När det står förvärvsarbete/sysselsättning i materialet utgår jag från att det är beskatta eller skattebefriat arbete som menas.

- Vilka effekter kan problemkonstruktionen ha för (det svenska) samhället och enskilda subjekt?
- Finns det andra sätt att tänka kring ”problemet”? Vilka förståelser får inget eller lite utrymme i diskursen?

1.3 Forskningsfältet - problemkonstruktioner av invandrade kvinnor

Jag vill positionera den här uppsatsen i ett forskningsfält som utgörs av forskning kring *problemkonstruktioner av invandrade kvinnor*. Jag har valt att använda mig av svensk forskning inom fältet för att kunna historisera och kontextualisera materialet och dess innehåll.

Många har forskat om arbete i en svensk kontext och några har specifikt fokuserat på invandrade kvinnor och arbete. Bland dessa utmärker sig Aleksandra Ålund och Wuokko Knocke, båda sociologer, som redan i slutet av 80-talet intresserade sig för problemkonstruktioner kring invandrade kvinnor och arbete.

Ålund riktar i artikeln ”The power of definitions – Immigrant women and problem ideologies” (i Schierup & Ålund 1991) kritik mot ett eurocentrerat samhälle och feministisk forskning som har ett ensidigt fokus på invandrade kvinnor som ”problem” - som offer för sina hemländers/kulturers patriarkala kvinnoförtryck - och mot en onyanserad och okritisk förståelse av invandring (till västerländer) som automatiskt emancipatorisk (Shierup & Ålund 1991:50). Ålund beskriver hur forskare och offentlig sektor har uppmärksammat invandrade kvinnors olika problem och menar att dessa debatter

“innehåller ideologiska undertoner som inte gynnar kvinnorna själva... de utvecklar en negativ självbild. En vägg av problem-centrerade ideologier har vuxit upp och hindrar dem från att se sig själva klarsynt, från att känna igen inte bara sina riktiga begränsningar utan också sina möjligheter och resurser.” (Shierup & Ålund 1991:48, min översättning).

Ålund varnar också för att en rådande föreställning att arbeten längst ner på arbetsmarknadsstegen passar för invandrade kvinnor kan naturaliseras genom en okritisk inställning att invandring och lönearbete är emancipatoriskt (Shierup & Ålund 1991:51). Ålund menar att en eurocentrisk förståelse av historien “röjer väg för

den ideologiska konstruktionen av problematiska 'problemdefinitioner'" (Shierup & Ålund 1991:67, min översättning).

Knocke har bland annat studerat invandrade kvinnors arbetssituation för att undersöka motsättningen mellan att invandrade kvinnor presenteras som "problemet" och att de har arbetssituationer som skapar problem och förtryck (Knocke 1991:476). Artikeln "Women Immigrants – What is the 'Problem'?" (1991) handlar om hur invandrade kvinnor själva presenterats som "problemet" i samhällsdiskursen om invandrade kvinnor, istället för hierarkiska och förtryckande strukturer, (Knocke 1991:472). Det är deras egenskap av att vara invandrad, kvinna och från en "annan kultur" som presenteras som problemet med exempelvis deras dåliga hälsa, inte deras dåliga arbetsförhållanden. Wuokko Knocke menar att detta är ett sätt att hålla invandrade kvinnor längst ner i produktionskedjan och göra de absolut nödvändiga men också lågbetalda och tyngsta jobben (Knocke 1991:469). Knocke menar också att problemen måste omdefinieras, så att de förstås som genererade av strukturella förhållanden istället för av invandrade kvinnor och deras kulturer (Knocke 1991:470).

Therese Bergstedt (2001) undersöker i kandidatuppsatsen *Konstruktionen av ett "problem" – en analys av diskursen om "lågutbildade invandrarkvinnor"*, framlagd för Sociologiska institutionen på Lunds Universitet, om "integrationsåtgärder" verkar försvagande eller stärkande för lågutbildade invandrade kvinnors position som grupp, genom intervjuer med kommunanställda som arbetar med sådana åtgärder. Bergstedts slutsatser är att "integrationsåtgärderna" för lågutbildade invandrade kvinnor fokuserar att stärka dessa i rollerna som kvinnor och föräldrar och att "[k]onstruktionen av lågutbildade invandrarkvinnor som bärare av problemegenskaper gör att anställningar i botten av arbetsmarknaden räknas som en framgång man bör vara tacksam för." (Bergstedt 2001:2). Bergstedt ger i sin uppsats bland annat insikt i hur problemkonstruktioner kan leda till ett förskjutande av skuld för en marginell position, från samhället till den problematiserade gruppen/individerna (Bergstedt 2001:29).

1.5 Material

1.5.1 Urval

Den metod jag använder – en variant på kritisk diskursanalys – är en kvalitativ analys vilket utmärks av djupare analys på ett mindre material, till skillnad från en så kallad kvantitativ analys. Därmed utgår jag från ett fåtal texter med nära anknytning till varandra och som explicit fokuserar invandrade kvinnor och arbetslöshet: *Kommittédirektiv 2011:88 – nyanlända kvinnors arbetsmarknadsetablering* från den 13 oktober 2011, pressmeddelandet ”Ny utredning om utrikes födda kvinnors arbetskraftsdeltagande” som publicerades 17 oktober 2011, SOU-rapporten *Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning Delbetänkande av Utredningen om ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare* som redovisades i mars 2012 samt pressmeddelandet ”Integrationsministern kommenterar AKKA-utredningen” som publicerades 7 mars 2012. I dessa texter kan jag följa argumentationen kring problemkonstruktionen ”invandrade kvinnor som inte lönearbetar” och analysera vilka värden som produceras och/eller reproduceras. Det är främst den regeringspolitiska retoriken i detta ämne som intresserar mig eftersom det däri finns makt – i form av pengar, mandat och medialt utrymme – att tillsätta utredningar, lämna lagförslag, ge uppdrag och delegera åtgärder som kan få effekter såväl för enskilda subjekt som för det svenska samhället i stort. Jag har valt att begränsa mitt material till dokument producerade av regeringen, personer som talar för regeringen eller personer som talar på uppdrag av regeringen. Det skulle förstås vara väldigt intressant att se vilka problemkonstruktioner som skapas kring uppsatsens tema i en vidare kontext – över partigränserna, mer övergripande i media och mellan politiker och sakkunniga. Var stämmer de överrens och vart skiljer de sig åt? Det är tyvärr en alldeles för stor undersökning att göra inom ramen för den här uppsatsen, men som förhoppningsvis kommer att göras inom en inte alltför avlägsen framtid. Jag menar att kritiska studier av diskurserna kring utanförskap, arbete och arbetslöshet i relation till processer av kategorisering och differentiering är av stort samhällvetenskapliga intresse.

1.5.2 Beskrivning av materialet

Kommittédirektiv 2011:88 – nyanlända kvinnors arbetsmarknadsetablering ger först en bakgrund till direktivet och beskriver bland annat skillnaderna i antalet lönearbetande mellan invandrade kvinnor och män: “tre år efter invandring är 50 procent av männen men endast 22 procent av kvinnorna förvärvsarbetande” (dir. 2011:88:5). Uppdragsgivarna konstaterar att ”nyanlända utrikes födda kvinnor i

många avseenden har sämre förutsättningar för etablering på arbetsmarknaden än nyanlända män.” Detta för att ”kvinnorna har lägre utbildningsnivå, mindre arbetslivserfarenhet och sämre hälsa. Kvinnorna tar också det största ansvaret för hem- och familjeliv och påbörjar ibland sin etablering senare än män, eller gör avbrott i etableringen, på grund av uttag av föräldrapenning och väntan på förskoleplats för barnen. Kvinnornas uttag av föräldrapenning är en av de vanligaste orsakerna till avbrott i etableringen på arbetsmarknaden.” (dir. 2011:88:6). Kommittédirektivet lyfter upp etableringsreformen vars proposition (prop. 2009/10:60) antogs i mars 2010 som bland annat inneburit att arbetsförmedlingen fått ansvaret som samordnande myndighet (dir 2011:88:2). ”reformens syfte är att ge nyanlända invandrare bättre förutsättningar för egenförsörjning och att stärka deras deltagande i arbets- och samhällslivet.” (ibid.). Uppdraget till utredarna består i att:

- ”utreda vilka åtgärder som behöver vidtas för att åstadkomma ett ökat arbetskraftsdeltagande för nyanlända utrikes kvinnor och anhöriginvandrare som inte omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare,
- analysera vilka ekonomiska incitament som påverkar nyanlända utrikes kvinnor och anhöriginvandrare arbetskraftsdeltagande och deltagande i etableringsinsatser,
- kartlägga uttaget av föräldrapenning bland nyanlända utrikes födda kvinnor och män,
- föreslå åtgärder som ökar möjligheterna för nyanlända utrikes födda kvinnor att kombinera föräldraskap med arbete och deltagande i etableringsinsatser, samt
- föreslå åtgärder som säkerställer att nyanlända får en individuellt anpassad etablering som är likvärdig för kvinnor och män.” (dir 2011:88:1).

SOU-rapporten *Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning* Delbetänkande av Utredningen om ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare är som framgår av titeln ett delbetänkande till utredningen vars uppdrag formuleras i direktiv 2011:88. Ett särskilt uppdrag i direktivet är att ”göra en kartläggning av nyanlända kvinnors och mäns

uttag av föräldrapenning.” (SOU 2012:9:11). Delbetänkandet utgörs av denna kartläggning vars syfte är att utreda hur uttaget av föräldraförsäkring bland ”nyanlända” (d v s personer som varit folkbokförda kortare än fyra år i Sverige) påverkar deras ”möjligheter att arbeta och delta i etableringsinsatser” (SOU 2012:9:12). I syftet till delbetänkandet förutsätts att det finns en relation mellan uttag av föräldraförsäkring bland invandrade familjer och invandrade kvinnors ”arbetskraftsdeltagande”, eftersom syftet är att under söka *hur* och inte *om* föräldrapenningsuttag påverkar detta. Utredningens slutsatser är framförallt att uttag av föräldrapenning gör så att “arbetsmarknadsetableringen för många nyanlända mammor” skjuts upp; att kvinnor som invandrar med barn och föder fler barn i Sverige har ett vad som utredningen benämner som högt uttag av föräldrapenning; att många invandrade föräldrar inte alls nyttjar sig av föräldraförsäkringen; att dagens system varken är “särskilt förmånligt eller flexibelt för nyanlända föräldrar” samt att “kommunernas praxis för biståndsbedömning påverkar nyanlända föräldrars uttag av föräldrapenning” (SOU 2012:9:13).

Pressmeddelandet ”Ny utredning om utrikes födda kvinnors arbetskraftsdeltagande” meddelar att regeringen gett direktiv till en ny utredning med syftet att ”få fler nyanlända utrikes kvinnor i arbete” (Arbetsmarknadsdepartementet 2012-10-17). I pressmeddelandet finns information som säger att det är ”stora skillnader när det gäller sysselsättningen bland utrikes födda kvinnor och män” (ibid.), där männen i större utsträckning än kvinnorna lönearbetar. ”Några troliga förklaringar till detta är lägre utbildning, mindre arbetslivserfarenhet, stort ansvar för hem och familj samt uttag av föräldrapenning.” (ibid.). I ett uttalande av integrationsminister Erik Ullenhag fastslås att ”en av de största integrations- och jämställdhetsutmaningarna idag är att fler utrikes födda kvinnor ska kunna försörja sig själva.” (ibid.). Han lyfter etableringsreformen och betonar dess jämställdhetsfokus, men att ”vi behöver göra betydligt mer för att utrikes födda kvinnor ska få makt över sin egen vardag genom en egen lön att leva på” (ibid.). Pressmeddelandet redogör också för utredningens uppgifter (finns beskrivna ovan).

Pressmeddelande *Integrationsministern kommenterar AKKA-utredningen*” är en kommentar till *Förmån och fälla* av integrationsminister Erik Ullenhag (Arbetsmarknadsdepartementet 2012-04-12). Ullenhag fastslår att ”dagens största jämställdhetsutmaningar är situationen för utrikes födda kvinnor. Sysselsättningen

bland dessa är för låg.” Det är uttag av föräldrapenning eller väntan på förskoleplats som presenteras som en av anledningarna till att ”utrikes födda kvinnor påbörjar ... sin etablering i arbetslivet senare än männen.” (ibid.). Ett förslag är att koppla antalet föräldradagar till barnets ålder vid invandringen, eftersom många barn kommer till Sverige efter födseln (ibid.).

1.6 Teori

1.6.1 Teoretisk utgångspunkt - Diskurs

Min teoretiska utgångspunkt är en socialkonstruktionistisk förståelse av samhället som utgjort av diskurser och att subjektens tolkning av världen styrs av dessa. På så vis produceras även subjektens tankesätt - mentalitet - inom diskursen (Winter & Phillips 2000:50). Bacchi definierar diskurs som socialt producerad kunskap som begränsar vad som är möjligt att tänka – och i förlängningen tala och skriva – om specifika ting och företeelser. Diskurser förstås som en skapande kraft med förmågan att forma människorna i deras förståelse av världen (2009:35). Enligt Wetherell och Potter konstrueras och definieras både det psykologiska och det sociala fältet genom diskursen (Wetherell & Potter 1992:59). Molina poängterar vikten av att analysera diskurser för att förstå rasifieringsprocesser eftersom dessa ofta hamnar ”i sfären av det naturliga, osynliga eller det ’omätbara’.” (SOU 2005:41:98).

1.6.2 Centrala begrepp - Rasism och rasifiering

Floya Anthias, sociolog, och Nira Yuval-Davis, genus- och etnicitetsforskare, skriver om sin förståelse av rasism i *Racialised Boundaries* (1992). De förstår rasism som kulturellt och historiskt specifika och föränderliga ”former av exkludering, nervärdering, underordning och exploatering” med extremer som utrotning och slaveri (1992:2). De framhåller ett intersektionellt perspektiv vid analyser av rasism som tar i beaktande hur rasifieringsprocesser bland annat samverkar med och korsar könande och klassdifferentierande processer (1992:2) och menar att även om de utgör separata analytiska kategorier är de ofrånkomligt – om än föränderligt – sammanflätande (1992:75).

Begreppet *rasifiering* introducerades i svensk kontext av kulturgeografen Irene Molina i doktorsavhandlingen *Stadens rasifiering: etnisk boendesegregation i folkhemmet* (1997). Molina förklarar begreppet mer ingående i kapitlet *Rasifiering –*

Ett teoretiskt perspektiv i analysen av diskriminering i Sverige i Bortom vi och dom – teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering (SOU:2005:41:95-112). Enligt Molina är rasifiering inte en sammanhängande teori, utan ska hellre betraktas som ett teoretiskt perspektiv (2005:96) grundat i socialkonstruktivism och antirasistisk teori (2005:95). Rasifiering är ett viktigt perspektiv för att belysa hur ojämlikhet produceras och upprätthålls (Molina förstår rasism som en föränderlig och kontextberoende process (2005:41:102)) – ”ändelsen ering står just för något som görs.” (2005:96). Det finns två förståelseformer av rasifiering - samhällen rasifieras och människor rasifieras. Det finns ingen motsättning dessa förståelser emellan, tvärtom förutsätter båda varandra och sker simultant i samhället (2005:97).

Molina definierar rasifiering som ”kategoriseringar, tankemodeller och associationer” som naturaliserar en rangordning i sociala relationer och maktstrukturer utifrån utseende, ursprung och/eller kulturella tillskrivningar (2005:95) och poängterar att fokus ligger naturaliserad processer som utgörs av ”sociala praktiker, handlingar, normer och tillskrivningar” (2005:95). ”Ras” eller rasism ges alltså inget naturligt värde, men samtidigt argumenterar Molina för att dessa begrepp måste användas för att visa på hur rasism och idén om ras är en grundläggande del i bland annat det svenska samhället: ”Användningen av ’mildare’ alternativa benämningar som exempelvis ’etnicitet’, ’xenofobi’, ’främlingsfientlighet’ och ’främlingsrädsla’ undviker att befatta sig med det centrala problemet” (2005:104). Anthias och Yuval-Davis framhåller även de vikten av att inte göra en uppdelning mellan rasism och rasdiskriminering, eftersom de vanligaste formerna av rasism just är olika typer av exkludering (Anthias & Yuval-Davis 1992:14). De skriver också att det inte alltid är relevant att se till om det finns rasistiska intentioner i en viss praktik, eftersom exempelvis kriterier för anställning kan vara rasistiska i de effekter som produceras (1992:13). Enligt Molina är det möjligt att statliga verksamheter som till synes ska motverka rasism i samhället tvärtom hjälper till att förstärka rasistiska tendenser (SOU 2005:41:102).

Genom Miles har Molina en förståelse av rasifiering som ändamålsenlig för kapitalismen eftersom den bidrar till att stärka och upprätthålla en hierarkiskt rasdifferentierad arbetsmarknad (2005:100). Anthias och Yuval-Davis beskriver hur kvinnor i etniska minoriteter genom rasifiering och begränsade medborgerliga

rättigheter kan positioneras särskilt ofördelaktigt i relation till arbetsmarknaden (Anthias & Yuval-Davis 1992:115). De poängterar också att ett fokus på rassegregation verkar som ett sätt dölja och undvika frågor om klassdifferentiering och ojämlikhet inom den infödda [vita] befolkningen (1992:95).

Immanuel Wallerstein, sociolog, beskriver i *Kapitalismens ideologiska spänningar: Universalism kontra rasism och sexism* i *Ras, nation, klass* (Balibar & Wallerstein 2002) hur ideologierna universalism och meritokrati å den ena sidan och rasism och sexism å den andra paradoxalt nog – i och med att de framstår som varandras motsatser – ”står i vad man kan beteckna som en symbiotisk relation till varandra” (2002:49). Wallerstein ser delvis universalismen som en ideologi anpassad till en kapitalistisk världsekonomi byggd på gränslös tillväxt och kapitalackumulation, som rättfärdigas genom föreställningarna om att den mest kompetenta får de arbetsuppgifter den är mest lämpad för och att privilegier som fås efter meriter är mer godtagbart för befolkningen än privilegier som fås genom arv (2002:50, 52). Eftersom universalismen och meritokratin inte alls är så politiskt stabiliserande som ges sken av behövs rasismen och sexismen för att på icke-meritokratiska grunder rättfärdiga den ojämlikhet som ett kapitalistiskt system oundvikligen producerar (2002:52, 53, 55). Rasismen förenar maximerad kapitalackumulation med minimerade produktionskostnader, i och med en ”etnifiering” av arbetskraften som innebär att vissa grupper tvingas ta extremt underbetalda men ändå, för kapitalismen, viktiga arbeten (2002:54). Wallerstein konstaterar att:

”Kombinationen universalism-meritokrati, med vars hjälp de ledande skikten legitimerar systemet, och rasism-sexism som strukturerar majoriteten av arbetsstyrkan, fungerar ytterst väl.” (2002:56)

Förutsättningen är dock att en balans upprätthålls mellan de båda sidorna (2002:56-57).

1.7 Metod

1.7.1 Metodologiska utgångspunkter – Styrningskonst och problemrepresentationer

Som metod till uppsatsen har jag valt Carol Bacchis metod för kritisk diskursanalys av framförallt policydokument kallad ”What’s the problem represented to be?” – WPR.

Bacchi har utvecklat WPR för att identifiera och analysera praktiker av *styrningskonst – governmentality* - i samhället (Bacchi 2009:26-27). Här utgår hon från Michel Foucaults definition av styrningskonst som ett av framförallt tre sätt att styra samhället. Foucault beskriver styrningskonst som en liberal strategi för att utöva kontroll över subjekten (Foucault 2010:72) genom att styra subjektens sätt att tänka och därigenom även deras handlingar (2010:61-81). Kontrollen sker inte enbart genom förtryck och explicit maktutövande (2010:70). Enligt Bacchi sker styrning inte bara genom lagar och regler utan genom all typ av social administration och hennes utgångspunkt är att politikens problematisering av samhällsliga tillstånd är ett försök till denna styrningskonst (Bacchi 2009:26-27).

WPR syftar till att dekonstruera *problemrepresentationer* – skeenden och tillstånd i samhället som etiketteras som (samhälls)problem – genom att identifiera och kontextualisera underliggande föreställningar, och att identifiera vilka effekter förståelsen av ”problemet” kan ha för enskilda grupper och personer. WPR ifrågasätter föreställningen att problem existerar rent objektivt – problem är alltid en social konstruktion av ett förhållande i samhället som bär på underliggande ideologi och värderingar. Det innebär däremot inte en relativistisk förståelse. Bacchis förnekar inte existensen av svåra förhållanden i samhället som har negativa konsekvenser både för grupper och enskilda människor. Metoden riktar uppmärksamhet mot hur specifika representationer av ”problem” spelar en central roll i hur vi är styrda – i styrningskonsten (Bacchi 2009:xi). ”What’s the problem represented to be” syftar till att göra ”implicita” problem – ibland döljs själva problemrepresentationerna i formuleringar av olika förändringar/lösningar – explicita och undersöka dem noggrant (Bacchi 2009:x). Den övergripande frågan för en WPR-analys är ”hur fungerar styrning i politiken och vilka implikationer får det för de styrda?” (Bacchi 2009:ix). Bacchi menar att sättet som ”problem” representeras i offentlig policy kommer till uttryck i riktig, levd erfarenhet (2009:xviii). Bacchis ontologiska utgångspunkt – att vår förståelse av världen, och som en följd av detta våra handlingar, styrs av diskurser – är densamma som i mitt teoretiska ramverk. WPR-analysen är ett användbart

verktyg vid granskning av politiskt formulerade ”problem”, vilket *invandrade kvinnor som inte förvärvsarbetar* kan sägas vara.

1.7.2 Metodverktyg

WPR-analys går ut på att ställa frågor av olika karaktär till texten/materialet. Bacchi har sorterat förslag på frågor under sex temafrågor, men understryker samtidigt att det inte är nödvändigt eller möjligt att besvara alla frågorna, utan det kan vara tillräckligt att välja ut ett fåtal att arbeta mer djupgående med. Jag har i linje med Bacchis förslag läst materialet utifrån vilka *kategorikonstruktioner*, *nyckelbegrepp* och *motsättningar* de innehåller och har främst fokuserat på Bacchis analysfrågor 1, 2, 4 och 5, eftersom dessa till stor del överensstämmer med mina forskningsfrågor.

Kategorikonstruktioner

Kategorikonstruktioner har enligt Bacchi en central roll i styrningen. Kategorier skapas genom mätning, vilket belyser mätningsteknikernas viktiga roll i styrningen och hur dessa fungerar för att ge mening åt specifika problemrepresentationer (Bacchi 2009:9). Genom att se vilka kategorikonstruktioner som produceras i texten och hur dessa positioneras i förhållande till varandra, men också till motsättningarna och nyckelbegreppen går det att få insikt i vilka värden som tillskrivs dessa kategorikonstruktioner (Bacchi 2009:4-9).

Dikotomier/Motsättningar

Genom att se vad som konstrueras som motsättningar och hur dessa positioneras i värde och hierarki gentemot varandra ges en bild av vilka ideologier som opererar i materialet. En dikotomi förutsätter en A/inte A-relation, där den ena sidan av dikotomin anses utesluten från den andra, ofta också en hierarki där ena sidan är privilegierad och anses viktigare eller mer värd än den andra (Bacchi 2009:7).

Nyckelbegrepp

Nyckelbegrepp - vilka ord eller begrepp som strukturerar texten - är abstrakta och har relativt flytande definitioner. De är omtvistade och olika diskurser ger dem olika innebörd. En del begrepp är så rotade i historien och kulturen att det är svårt att se deras konstruerade natur (Bacchi 2009:8). Några exempel är *ungdom*, *arbetslöshet*, *frihet*, *jämlikhet*, *delaktighet* och *demokrati*.

Det är viktigt att belysa den historiska och platsspecifika konstruktionen av idag vedertagna begrepp, för att öppna upp tänkandet för alternativa innebörder (Bacchi 2009:10).

1.7.3 Analysfrågor

1. What's the "problem" represented to be?

Vilka problemrepresentationer finns det i texten? Den första frågan går ut på att identifiera problemrepresentationer/konstruktioner som finns implicerade – eller explicita – i texten (Bacchi 2009:2-4). Den resterande analysen bygger på dessa representationer. Bacchi understryker vikten av vad hon kallar "nesting": det är viktigt att hela tiden ställa frågan "What's the problem represented to be?", till själva texten, men också till begrepp som används naturaliserade i denna. Det är viktigt att lyfta fram att det finns alternativa problemrepresentationer – förståelser av vad som är och vad som ger upphov till ett "problem" – och på så vis att saker hade kunnat få en annan utgång (Bacchi 2009:10).

2. What presuppositions or assumptions underlie this representation of the 'problem'?

Vilka ontologiska och epistemologiska grunder vilar problemrepresentationen på? Bacchi menar att denna fråga kräver ett slags "arkeologisk undersökning av problemformuleringens uppkomst" (Bacchi 2009:5, min översättning) för att identifiera vad som förutsätts, vad som tas för givet och vad som inte är ifrågasatt.

Denna kan göras på olika sätt, bland annat genom analys av *motsättningar*, *nyckelbegrepp* och *kategorikonstruktioner* som uttalas eller antyds i texten (Bacchi 2009:7-9).

3. How has this representation of the 'problem' come about?

Fråga tre syftar till att göra en slags förenklad genealogisk undersökning för att belysa en problemrepresentations historicitet och för att få en förståelse vilka historien skeenden som lett fram till och med stor sannolikhet också dröjer sig kvar i den. Detta öppnar upp för att det kan finnas andra "problem" som utmanar den rådande problemrepresentationen i sina antaganden. Bacchi pekar på hur statistik skapar *en*

viss sorts kunskap. Det är viktigt att se till vem som räknas, på vilket vis och varför just dessa, för att undersöka vilka konsekvenser de räknade samt de oräknade människorna kan möta (Bacchi 2009:10-12).

4. What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences? Can the 'problem' be thought about differently?

Fråga fyra bygger delvis på dikotomianalysens förståelse att dikotomier förenklar komplexa erfarenheter/relationer och den genealogiska bakgrunden som visat på att vissa problemformuleringar inte vann hegemoni. Här kan det vara givande att se till andra platser och tider, samt vilken roll politik och ekonomi spelar i formuleringen av ”problemet” (Bacchi 2009:12-14).

5. What effects are produced by this representation of the 'problem'?

Enligt Bacchi finns det tre analysnivåer av en problemrepresentationers effekter. En *diskursiv effekt* kan vara att problemrepresentationen, genom att den begränsar andra förståelser av ett ”problem”, osynliggör och på så vis hindrar möjligheter till förändring. *Subjektifierande effekter* innefattar hur de subjektpositioner som erbjuds i diskursen påverkar hur vi tänker och känner om oss själva och andra, vilket i förlängningen också påverkar våra handlingar. *Levda effekter* är de materiella konsekvenser en problemrepresentation har för vissa människor/grupper, genom exempelvis olika åtgärdsprogram (Bacchi 2009:15-18). Rimligtvis borde det också gå att identifiera effekter för samhället i stort.

6. How/where has this representation of the 'problem' been produced, disseminated and defended? How could it be questioned, disrupted and replaced?

Vart och hur blev den specifika problemrepresentationen producerad? Den här frågan syftar till att kontextualisera representationens produktion, exempelvis utifrån klass eller annan samhällsposition, och på så vis lyfta fram möjligheter till motstånd (Bacchi 2009:19).

2. Analys

I analysen har jag tagit utgångspunkt i direktivet, där de flesta analytiska poängerna finns samlade. Jag har läst det mot delbetänkandet och pressmeddelandena för att på

så vis se vilka aspekter av problemkonstruktionen som lyfts fram. Jag börjar med att presentera de *problemkonstruktioner* som jag identifierat i materialet, för att sedan i tur och ordning gå igenom *kategorikonstruktioner*, *nyckelbegrepp* och *motsättningar*. Övriga analysfrågor jag utgått ifrån diskuterar jag utförligare under slutsatsdelen.

Bacchi betonar vikten av att vända sin kritiska blick mot problemkonstruktioner (2009), men dessa innehåller också tänkta lösningar och ett mer abstrakt mål. Jag har valt att utgå ifrån problemkonstruktionerna, och går via de föreslagna eller insinuerade lösningarna för att i slutsatsen diskutera texternas och politikens hägrande mål.

2.1 Problemkonstruktioner

Materialets övergripande problemkonstruktion är att det tar för lång tid för invandrade kvinnor från folkbokföring i Sverige till förvärvsarbete ”sysselsättning” (dir. 2011:88:5, SOU 2012:09:30). Detta ”problem” går igen i alla texter jag analyserar och utgörs i sin tur av ytterligare problemkonstruktioner som kan sammanfattas med begreppen *deltagande*, *anställbarhet* och *hem och familj*. Bristen på *deltagande* framstår som ett stort “problem” i materialet. Invandrade kvinnor deltar inte i tillräckligt stor utsträckning i “etableringsinsatser” och i arbetskraften, vilket ses som huvudförutsättningen för att bli anställd (SOU 2012:09:37, dir. 2011:88:7, Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17). Antagandet att invandrade kvinnor behöver delta i etableringsinsatser för att kunna anställas grundas i problemkonstruktionen att de inte är tillräckligt kompetenta för att kunna få/ta en anställning - att de inte är *anställbara* (dir. 2011:88:9). Det föreställda “problemet” med invandrade kvinnors familjesituation är att den hindrar kvinnorna från nämnt deltagande i etableringsinsatser och arbetskraft och på så vis också från att förvärvsarbete (SOU 2012:09:12, dir. 2011:88:1, Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17, Arbetsmarknadsdepartementet 2012-03-7).

2.2 Kategorikonstruktioner

2.2.1 (nyanlända) utrikes födda kvinnor

Kategorierna *utrikes födda kvinnor* och *nyanlända utrikes födda kvinnor* utgör genomgående materialets fokus. ”Nyanlända utrikes födda kvinnor” kopplas i direktivet till ”lågt arbetskraftsdeltagande” och långsam ”etablering på

arbetsmarknaden”. Det uppfattas av uppdragsgivaren som väldigt problematiskt och därför ska utredningen fokusera på denna kategorikonstruktion och vilka åtgärder som behövs göras för att ändra på detta (Dir. 2011:88:1).

Att fler invandrade kvinnor ska kunna försörja sig själva framställs i pressmeddelandet “Ny utredning om utrikes födda kvinnors arbetskraftsdeltagande som ”en av de största integrations- och jämställdhetsutmaningarna idag”, eftersom många riskerar att “fastna i långtidsarbetslöshet” och utan en egen lön saknar makt över sin vardag (Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17).

Invandrade kvinnor jämförs med invandrade män när sysselsättningsnivån och deltagandet diskuteras i materialet. I ett pressmeddelande konstateras att det är ”stora skillnader när det gäller sysselsättning bland utrikes födda kvinnor och män.” (Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17) och i direktivet beskriver att sysselsättningsnivån för invandrade kvinnor är ungefär 10 procentenheter lägre och tiden från invandring till arbete betydligt längre än för invandrade män. De deltar heller inte i lika stor utsträckning i etableringsinsatser, som dessutom inte fungerar lika bra (Dir. 2011:88:5). Detta fokus på skillnader invandrade kategorikonstruktioner emellan kan ses som ett sätt att naturalisera skillnader i sysselsättning mellan invandrade och infödda grupper, som en del i upprätthållandet av en rasifierad arbetsmarknad (och arbetslöshet). Orsaksförklaringen till de presenterade skillnaderna söks dels i skillnader i utbildning och arbetslivserfarenhet, dels i olika stor ansvarsbörda för hem och familj (Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17).

Dessa orsaksförklaringar till skillnader i sysselsättning mellan invandrade kvinnor och män bär på ett antagande om ojämslällda familjer och ojämslällda andra länder. Låg utbildning räcker dock inte för att förklara skillnader på arbetsmarknaden mellan män och kvinnor i stort: trots högpresterande kvinnor på många högskoleutbildningar är majoriteten av chefsposter och andra välbetalda yrken med hög status tillträdla av män. Att utbildning lyfts som orsak i det här fallet kan ses som ett sätt att lägga ansvaret för låg sysselsättning bland invandrade kvinnor bortom det svenska samhället, på ojämslällda strukturer som verkat till kvinnors nackdel innan migrationen. Att kvinnornas relation till hem och barn lyfts som en av orsakerna gör att det är relevant att fråga sig om detta beror på att det är just kvinnor som utgör ”problemkategorin”. Genom *Förmån och fälla* söks lösningen på deltagandet i

föräldraförsäkringens konstruktion och att se vilka möjligheter som finns för invandrade personer att arbeta utifrån vård av barn med föräldrapenning (Arbetsmarknadsdepartementet 2012-03-7).

I kategoriseringen av invandrade kvinnor och de problem som kopplas samman med denna kategori finns ett tydligt fokus på subjektet och dess egenskaper. Det är kvinnorna som inte är ”anställbara”, som inte ”deltar” i tillräckligt stor utsträckning, som har för stort ansvar för hem och familj, och det är myndigheterna som inte ger dessa kvinnor samma förutsättningar att ”bli anställbara” som de ger ”nyanlända utrikes födda män”. Föreställningen är att ojämställda och ojämlika strukturer kan hindra omskapandet av subjektet genom att detta inte får del av rätt sorts insatser eller hänvisas till hemmet och vård av barn. Genom detta fokus på subjektet reduceras ”ojämlik struktur” till att gälla myndigheters bemötande.

Det är intressant att det i materialet anses relevant att tala om kvinnor och män inom en avskild grupp (”de utrikes födda”). Det är ett led i problematiseringen av invandrade kvinnor, men också ett led i döljandet av ojämlikhet bland infödda personer och mellan infödda och invandrade män och kvinnor. Anthias och Yuval-Davis beskriver hur ett fokus på rasrelationer i Storbritannien maskerar skillnader inom den infödda befolkningen och har lett till att klassfrågan hamnat längst bak på den politiska agendan (1992:95). Alltså kan kategoriseringarna i materialet sägas medföra en bild av att det inte finns skillnader inom dessa grupper.

2.2.2 utrikes födda utanför Europa

Förutom en uppdelning i kvinnor och män, görs i delbetänkandet också en uppdelning mellan personer som invandrat till Sverige från europeiska länder respektive övriga världen (SOU 2012:9:13, 33-34), för att sedan fokusera på de födda utanför Europa. Det motiveras med att ”utredningens uppdrag är att identifiera hur arbetskraftsdeltagande kan öka bland nyanlända kvinnor som kommer som flyktingar eller anhöriga, vilka nästan uteslutande kommer från länder utanför Europa.” (SOU 2012:9:80). Detta kan förstås som en del i rasifieringsprocesser av subjekten, i och med att undersökningen riktar sig åt en specifik grupp av invandrade personer.

I direktivet konstateras det att ”nyanlända invandrare” behöver introduceras på arbetsmarknaden och i samhället och ges tillräckliga förutsättningar för

”egenförsörjning” och deltagande i ”arbets- och samhällslivet”. Ansvaret för detta läggs på statliga och kommunala myndigheter (Dir. 2011:88:2). I delbetänkandet lyfts att flera faktorer förklarar varför invandrade personer inte har anställning i lika stor utsträckning som infödda personer, både vad utredarna kallar arbetsgivares egenskaper med höga anställningskrav och etnisk diskriminering och individuella egenskaper som lägre ”humankapital” och bristande tillgång till nätverk (SOU 2012:9:45). Trots detta läggs fokus enbart på de så kallade individuella egenskaperna och arbetsgivarnas mönster lämnas därhän (SOU 2012:9:60).

2.3 Nyckelbegrepp

Jag har identifierat sex nyckelbegrepp som är återkommande i texterna: *Arbete/sysselsättning, deltagande, anställbarhet, integration, jämställdhet* och *utanförskap*. Begrepp har ingen oomtvistad och självklar betydelse (vilket framgår tydligt i tidigare forskning, se exempelvis Tollin 2011 om jämställdhet och Davidsson 2010 om utanförskap) utan de får sin mening genom hur de struktureras i texterna och vilka ord de sammanlänkas med. Däremot används många av begreppen som om de hade just en neutral och självklar innebörd och definieras inte i texten. Med Bacchi kan de förstås som i själva verket fyllda både med ideologiska antaganden och med en mening som förändrats över tid (Bacchi 2009:8). Begreppen blandas om vart annat i texten, vilket är förvirrande och gör att ett ord lätt tas för att vara synonymt med eller leda till ett annat eller att betydelsen av ett ord förskjuts, exempelvis när det står att ”[e]tt ökat arbetskraftsdeltagande ... bland utrikes födda kvinnor ... kan uppnås genom att de kommer i anställning men också genom att fler i gruppen startar egna företag” (Dir. 2011:88:7). Arbetskraftsdeltagande blir här synonymt med att förvärvsarbeta. I SOU 2012:9 däremot definieras arbetskraften som både de människor som lönearbeta och de som vill lönearbeta men inte har en anställning. Begreppen går in i varandra och är svåra att separera då de hela tiden refererar till varandra, vilket försvårar analysen.

2.3.1 Arbete/sysselsättning

Arbete är ett nyckelbegrepp som tillskrivs väldigt stort värde i materialet. I direktivet fastställs att ökad ”sysselsättning” tillsammans med ökat ”arbetskraftsdeltagande” är prioriterade regeringsfrågor (Dir. 2011:88:7). Arbete verkar vara det obestridliga botemedlet för ”utanförskap” och synonymt med eller en förutsättning för

”integration” av invandrade personer (dir. 2011:88:6, Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17, SOU 2012:9:101, Arbetsmarknadsdepartementet 2012-03-7). Målet är att bli anställd och ”egenförsörjande”. Det finns ett antagande om att utbildning och arbetserfarenhet är huvudnycklar för att få ett arbete, medan ”stort ansvar för hem och familj samt uttag av föräldrapenning” kan verka hindrande (Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17).

I delbetänkandet konstateras det att arbete är ”viktigt för sammanhållning och välfärd” (SOU 2012:9:28), men på vilket vis förklaras inte närmare. Arbete fylls med positiva och välgörande egenskaper: Förutom att det framstår som vägen till integration och jämställdhet (Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17), genererar det också en ”känsla av delaktighet” och att ”höra till det nya landet” (SOU 2012:9:28):

”Genom arbete och möjligheter att försörja sig själv och sin familj kan känslan av delaktighet växa sig starkare.” (SOU 2012:9:11, 109)

2.3.2 Deltagande

Deltagande är i materialet en förutsättning för att få bukt med invandrade kvinnors låga sysselsättningsnivå. Begreppet ”deltagande” används främst i samband med ”arbetsmarknaden”, ”arbetskraften” och etableringsinsatser. Det är själva bristen på deltagande i dessa bland invandrade kvinnor som problematiseras, då deltagande i etableringsinsatser eller arbetskraften i förlängningen antas leda till sysselsättning (Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17). I *Förmån och fälla* beskrivs hur arbetskraftsdeltagandet är den ena faktorn som påverkar sysselsättningen: ”på lång sikt gäller att ju fler som står till arbetsmarknadens förfogande desto högre kan sysselsättningen bli.” (SOU 2012:9:42).

En problemrepresentation är att invandrade personer (framförallt kvinnor) inte i tillräckligt stor utsträckning, tillräckligt snabbt, ”deltar i arbetskraften”: syftet med *AKKA-utredningen* är att ”föreslå åtgärder som kan öka arbetskraftsdeltagandet och påskynda arbetsmarknadsetableringen för nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare.” (SOU 2012:9:11) Att personer inte deltar i arbetskraften förstås som ett samhällsproblem i och med att det medför ”ökade kostnader för både stat och kommun” (Dir. 2011:88:7).

Det är inte enbart kvinnorna som ska förmås delta, utan förändringar måste också ske hos myndigheterna: Hos enskilda handläggare kan det finnas "[f]öreställningar och förväntningar om utrikes födda kvinnor" som leder till att dessa kvinnor uppmanas att ta ut föräldrapenning framför att "delta i insatser så att de på sikt kan försörja sig själva." (SOU 2012:9:122). I citatet framkommer också ett av målen med dessa kvinnors deltagande i insatser – de ska bli självförsörjande.

I SOU-rapporten konstateras att "[f]rågan om utrikes födda kvinnors arbetskraftsdeltagande är komplex. Det betydligt lägre arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda kvinnor har inte *en* orsak utan beror på många samverkande faktorer." (SOU 2012:9:117). Denna förståelse av frågan som komplex mynnar ut i slutsatserna att det är invandrade kvinnors familjesituation, felkonstruerade bidragssystem och myndigheters bemötande som verkar hindrande i deltagandet.

Att delta i arbetskraften innefattar vad som benämns som "deltagande i etableringsinsatser", etableringsinsatser kan vara undervisning i svenska och så kallade "arbetsförberedande insatser" (i en etableringsplan kan bland annat ingå validering av utbildning och yrkeserfarenheter, praktik, kompletterande grundskole- och gymnasieutbildning) (SOU 2012:9:9). Genom vad som ges som exempel på vad etableringsinsatser kan vara framgår det att det är på arbetsmarknaden som personen ska etableras. Utgångspunkten här är att invandrade personer behöver förberedas för det svenska arbetslivet form av anpassning av kompetenser. På så vis är *deltagande* nära kopplat till nyckelbegreppet *anställbarhet* – det är en förutsättning för att invandrade kvinnor ska bli *anställbara*.

2.3.3 Anställbarhet

Ett perspektiv som genomsyrar materialet är att om en person ska kunna anställas behöver den ha ett visst mått av kompetens, vara *anställbar*, detta uppnås genom rätt "utbildning[sbakgrund]" och "arbetslivserfarenhet" (Dir. 2011:88:9). Föreställningen verkar vara att anledningen till att invandrade kvinnor inte blir anställda är att de saknar adekvat utbildning, tillräckliga kunskaper i svenska språket och/eller yrkeserfarenhet. Lösningen som framkommer i materialet är att anpassa subjekten till detta mått för att kunna anställas:

”Trösklarna för utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden är särskilt höga under de första åren i Sverige. Bidragande orsaker är att de flesta nyanlända har begränsade nätverk i det svenska samhället och svaga kunskaper i det svenska språket. Arbetslivserfarenhet och utbildning från hemlandet minskar dessutom ofta i värde vid migration till ett nytt land.” (SOU 2012:9:52).

Under kategorikonstruktioner nämnde jag hur arbetsmarknadens struktur och arbetsgivarnas roll inte ägnas mer än ett kort konstaterande i delbetänkandet. Att “svaga kunskaper i det svenska språket” okritiskt förstås som en anledning till att inte anställa kan förstås som ett uttryck för rasifiering. Knocke visar i sin forskning att krav på svenskakunskaper blir ett ideologiskt verktyg som bevarar invandrade gruppers marginalisering i arbetslivet. Språkkravet är “varken ... relaterat till kraven av ett visst jobb eller till graden av perfektion som krävs”. (Knocke 1991:480).

Det är också värt att notera att det okritiskt konstateras att arbetslivserfarenhet och utbildning minskar i värde vid migration. I citatet framstår denna värdeminskning som något naturligt och självklart och ingenting som vi behöver ifrågasätta. Istället skulle fokus kunna vändas åt att undersöka vad denna värdeminskning beror på och därefter förhindra den. Genom denna okritiska analys och acceptans av arbetsmarknadens och -givarnas kompetenskrav kan materialets problemkonstruktion och efterföljande åtgärder leda till ett upprätthållande av en rasistiskt strukturerad arbetsmarknad med diskriminering dolt under den till synes oskyldiga kravet på tillräckliga kunskaper i svenska språket.

Det är inte enbart subjektet som är ansvarig för sin bristande kompetens, myndigheter har enligt materialet en viss skuld i att invandrade kvinnor “inte kan” anställas: ”Kvinnornas möjligheter att bli anställbara och få anställning eller bli egenföretagare påverkas också av ett könsstereotyp aktivitetssutbud” (Dir. 2011:88:9). denna förståelse av myndigheternas ojämlika behandling av män o kvinnor stärks genom Bergstedts undersökning (Bergstedt 2001:2), vilken också ger insikt i hur förståelsen också begränsar ”problemet” till att handla om just subjektens kompetens (Bergstedt 2001:29). Samhället tar på sig ett visst ansvar, men det är fortfarande individen och inte samhället som behöver förändras. Ett fokus på invandrade personer som ska göras anställbara i det svenska samhället och arbetsmarknaden visar på grundantagandet att det egentligen inte är något fel på samhället eller

arbetsmarknaden som måste förändras, utan det är människorna som måste anpassas till samhället och/eller arbetsmarknaden. Ett exempel på detta är att utredarna till *Förmån och fälla* menar att det är inte bara subjektets familjekonstellation och kompetens som påverkar invandrade kvinnors låga sysselsättningsnivå, utan också myndigheternas agerande (utifrån kommunalekonomiska intressen): ”Knappt hälften av kommunerna prioriterar deltagande i insatser eller aktivt arbetssökande även om det medför att behovet av försörjningsstöd skulle öka.” (SOU 2012:9:95).

Eftersom ”Kvalificerade arbetsförberedande insatser” ses som ett sätt att ”bli anställbar” (Dir. 2011:88:9) måste dessa erbjudas på samma villkor oavsett kön och presenteras i materialet som en *jämställdhetsfråga*.

2.3.4 Jämställdhet

I materialet framställs nyckelbegreppet *jämställdhet* som något mycket positivt och eftersträvansvärt. Genom direktivet ges SOU-utredaren därför uppdraget att föreslå lämpliga åtgärder för att öka jämställdheten (Dir. 2011:88:10). Jämställdhet fylls också med starka kopplingar till förvärvsarbete: ”En av dagens största jämställdhetsutmaningar är situationen för utrikes födda kvinnor. Sysselsättningen bland dessa är för låg.” (Arbetsmarknadsdepartementet 2012-03-7). I och med att den största ”jämställdhetsutmaningen” och dess lösning är att få fler invandrade kvinnor att lönearbeta och ”kunna försörja sig själva” (Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17) framstår ett jämställt samhälle vara ett samhälle med full sysselsättning och där befolkningen är ekonomiskt oberoende gentemot staten. Katarina Tollin, statsvetare, beskriver i sin avhandling *Sida vid sida* hur staten kan utnyttja rådande jämställdhetslagar till att ”konfliktfritt ställa hela sin befolkning till arbetsmarknadens förfogande för exploatering.” (2011:163).

I materialet kritiserar en ”ojämställd” fördelning av etableringsinsatser invandrade kvinnor och män emellan:

”Nyanlända kvinnor idag saknar möjlighet att få ta del av etableringsinsatser och få etableringsersättning. En jämställd etableringsverksamhet måste genomsyra hela etableringsprocessen och prioriteras av alla inblandade aktörer.” (Dir. 2011:88:9).

Arbetsmarknaden konstrueras här som meritokratiskt styrd och jämställdhet blir då att få samma förutsättningar till kompetenshöjning. Retoriken är att ett ojämnt samhälle tar sitt uttryck i att invandrade kvinnor hindras från att förvärvsarbeta av män de delar familj och hem med (se ovan, kategorikonstruktioner) och av myndigheters okvalificerande etableringsinsatser.

I pressmeddelandet konstateras att ”utrikes födda kvinnor” inte har ”makt över sin egen vardag” eftersom de saknar en egen lön att leva på” (Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17). Nancy Fraser, feministisk teoretiker, har granskat vad hon beskriver som “en demonisering av ‘välfärdsberoende’” i 80-talets USA. Betalt arbete presenterades som enda vägen till frihet och oberoende (Fraser & Bedford 2008:227). Denna syn på bidragstagande som frihetshämmande verkar gå igen i materialet, den eventuella ofrihet som följer med en anställning diskuteras inte.

Ett ensidigt fokus på invandrade kvinnors låga sysselsättning som ett jämställdhetsproblem döljer de strukturer av rasism och klasshierarkier som upprätthåller en differentierad arbetsmarknad där invandrade och/eller rasifierade subjekt tvingas ta lågbetalda jobb längst ner i hierarkin som tidigare forskning har visat på (Anthias & Yuval-Davis 1992, Molina & De los Reyes 2002:302, Knocke 1991:477-478).

Jämställdhetsbegreppets emancipatoriska verkan kan och har ifrågasatts bland annat av Katharina Tollin (2011). Ett exempel är hur det idag förs en diskussion huruvida bolagsstyrelser ska kvotera in kvinnor för en jämnare könsrepresentation men att denna diskussion inte tar hänsyn till ett klassdifferentierat samhälle där endast ett fåtal kvinnor (och män) har möjlighet att faktiskt kandidera till sådana poster (2011:164). En verklig kamp för jämställdhet kan därför inte föras utan att samtidigt föra en kamp för omfördelning, de är på många vis samma kamp eller går in i varandra.

I en genomgång av föräldraförsäkringens svenska historia skriver utredarna i SOU-rapporten att ”reformen [den nya föräldraförsäkringen] syftade till att öka kvinnors arbetskraftsdeltagande, och motiverades som en viktig jämställdhetsreform där kvinnors rätt till arbete och mäns rätt till sina barn framhölls (SOU 2005:73).” (SOU 2012:9:63). I materialet har delen av reformen som syftar till mäns rätt till sina barn fallit bort och fokus ligger på hur alla ska kunna jobba - arbete framstår som det

största samhällsvärdet eller vägen till de största samhällsvärdena jämställdhet och *integration*.

2.3.5 Integration

Integration av invandrade personer i ”det svenska samhället” framställs i materialet som ett självklart mål (dir. 2011:88:7, SOU 2012:9:28). Exakt vad integration innebär är oklart, men det har i materialet en stark koppling till lönearbete. Ett exempel är föreställningarna att den försvåras av en ”långsam [arbetslivs]etableringstakt” (Dir. 2011:88:7) och att ”[e]n av de viktigaste förutsättningarna för en god integration är att dessa kvinnor och män lyckas etablera sig på arbetsmarknaden.” (SOU 2012:9:28).

I pressmeddelandet framställs invandrade kvinnors försörjning som dagens största utmaning både vad gäller integration och jämställdhet (Arbetsmarknadsdepartementet 2011-10-17). Ett integrerat samhälle – precis som ett jämställt samhälle – framstår som ett samhälle där befolkningen inte är ekonomiskt ”beroende” av staten och/eller andra människor.

Arbetslöshet framstår som integrationens motpol: I direktivet kopplas en långsam etableringstakt samman med långtidsarbetslöshet och ekonomisk utsatthet bland invandrade kvinnor vilket leder till att ”integrationen i det svenska samhället försvåras” (Dir. 2011:88:7?). Invandrade kvinnor ska alltså integreras i samhället genom att etableras på arbetsmarknaden för att inte hamna i långtidsarbetslöshet och det fruktade *utanförskapet*.

2.3.6 Utanförskap

I materialet är nyckelbegreppet *utanförskap* – i motsats till integration och jämställdhet – kopplat till att *inte* förvärvsarbeta. Det övergripande syftet med *AKKA-utredningen* är ”att uppnå ett ökat arbetskraftsdeltagande [bland nyanlända utrikes födda kvinnor] så att riskerna för långvarigt utanförskap och fattigdom minskar.” (Dir. 2011:88:7). Det ges två alternativa lösningar: att fler blir anställda eller att fler startar egna företag (Dir. 2011:88:7).

I direktivet lyfts det fram att Arbetsförmedlingen har genomfört ett pilotprojekt för att:

”identifiera framgångsrika metoder för att minska utanförskapet bland utrikes födda kvinnor som inte deltar i arbetskraften. Syftet är att ge denna grupp ett ökat stöd för att bryta utanförskapet och träda in på arbetsmarknaden.” (Dir. 2011:88:6).

Den grupp invandrade kvinnor som inte ”deltar i arbetskraften” ses vara i ett särskilt stort utanförskap. Vad detta utanförskap innebär och har för konsekvenser för individerna specificeras inte, men att ”bryta utanförskapet” och att ”träda in på arbetsmarknaden” verkar vara nästintill synonyma i sammanhanget. Denna tolkning stärks i artikeln “Utanförskapelsen” av Tobias Davidsson, sociolog (2010). Davidsson beskriver hur utanförskap konstruerades i riksdagsdebatten 2003 - 2006 med likhetstecken till arbetslöshet (Davidsson 2010:157).

I delbetänkandet framkommer en systemkritik riktad mot kommunerna - dock inte mot arbetsmarknaden eller arbetsgivarna:

”Kortsiktiga kommunalekonomiska hänsyn kan därmed leda till att vissa nyanlända föräldrar, särskilt mammor, fastnar i ett långsiktigt utanförskap när de i stället för att söka arbete och/eller delta i sfi och arbetsförberedande insatser stannar hemma med föräldrapenning.” (SOU 2012:9:101).

I citatet går det att urskilja kopplingar mellan hemmet och utanförskap. Att ”stanna hemma” är en ingång till utanförskapet.

2.4 Motsättningen Hem/Arbete

I delbetänkandet slår utredarna fast att frågan om lågt arbetskraftsdeltagande hos invandrade kvinnor är mångfasetterad och inte kan härledas till en orsak, utan att det är många faktorer som samverkar (SOU 2012:9:117). Ändå riktas fokus mot föräldraförsäkringen och familjesituationen i så hög grad att det finns ett uttalat uppdrag att kartlägga uttaget av föräldrapenning.

”*Det obetalda hemarbetet*” konstrueras som motpol till deltagande i arbetskraften (SOU 2012:9:12). Antingen som något som förhindrar förvärvsarbete:

”Svårigheterna att kombinera förvärvsarbete med ansvar för hem och familj är i dessa studier en av de vanligaste orsakerna till att kvinnor inte deltar i arbetskraften.” (SOU 2012:9:48).

Eller som en konsekvens av att inte ha en anställning:

”Att vara hemarbetande är inte alltid självvalt. Svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden kan bidra till att särskilt kvinnor stannar hemma betydligt längre än vad de annars hade gjort.” (SOU 2012:9:37).

”Hemarbetet” framställs dock aldrig i positiva ordalag och alltid i motsats till förvärvsarbete (och deltagande). Det är att vara i hemmet – och dess innebörd att inte förvärvsarbeta – som problematiseras. Hemmet blir motpolen till att vara del av samhället, den som är hemma lider en överhängande risk att hamna i ”utanförskap”, att inte ”integreras” i det svenska samhället. I materialet materialiseras en föreställning att hemmet har en isolerande verkan på invandrade kvinnor. Denna kan ses som ett uttryck för föreställningar om hemmet som arena för invandrade familjers traditionellt patriarkala kultur. Ålund kritiserar en sådan okritisk nervärdering av hemmet och argumenterar för vardagsrummet som platsen där hem och offentligt möts och där nätverk skapas och underhålls och menar på att den formella offentliga sfären inte automatiskt kan associeras med frihet (Shierup & Ålund 1991:66). Anthias och Yuval-Davis menar att “idén om familjen som platsen för kvinnoförtryck måste revideras, eftersom den kan vara källa till motstånd mot rasism.” (1992:124).

Åtgärder som gör det möjligt att kombinera föräldraskap med arbete och deltagande i insatser ses som ”en väg som kan minska avståndet till arbetsmarknaden” (SOU 2012:9:121). Hemmet och familjen blir något som måste hanteras genom statlig intervention, för att de inte ska konkurrera ut arbetsmarknaden.

Motsättningen hem/arbete kan belysas med dikotomin privat/offentligt. Det är en gammal men - vilket materialet visar - ännu aktuell uppdelning, där det offentliga tillskrivs ett högre värde än det privata. Men materialet visar också på en förståelse av det privata som politiskt i den bemärkningen att (vissa) subjekt behöver styras/hjälpas att “göra rätt” i balansandet av privatliv och arbetsliv. Samhällslivet och arbetslivet – skiljelinjen mellan dessa är otydlig i materialet – konstrueras som det offentliga och det goda – subjektens *deltagande* i dessa är målet med politiken (SOU 2012:9:132). Det privata – hemmet och familjen – får inte ta för stor del av subjektets tid i anspråk då det kan leda till “beroende” och “utanförskap”. Privat/offentligt är en klassisk uppdelning i manligt och kvinnligt och att orsakerna och lösningarna söks i hemmets och familjernas begränsningar kan bero på att det är invandrade *kvinnor* som politiken

fokuserar. Hemmet har problematiserats från ett antal olika håll, tidigare främst vita västerländska kvinnorrättsaktivister och feminister, där hemmafrurollen, äktenskapet och kärnfamiljen pekades ut som en "kvinnofälla". Detta perspektiv går igen i materialet jag har analyserat, vilket rubriken på delbetänkandet *Förmån och fälla* är ett talande exempel på.

3. Slutsatser och sammanfattning

3.1 Slutsatser

I analysen har jag sett att subjekten – invandrade kvinnor – framställs som "problemet" som måste åtgärdas för att de ska delta i samhällslivet och, genom arbete, integreras och bli självständiga. Målet är att bli anställd och "egenförsörjande", vilken typ av anställning och med vilka anställningsvillkor verkar spela mindre roll - det är att ha ett förvärvsarbete, vilket som helst, som är det viktiga. Det kan urskiljas en hierarki mellan nyckelbegreppen där det ena leder till det andra i en slags kedja, från det första steget till utopin – d v s de uttalade målen jämställdhet och integration. Jämställdhet och integration laddas i materialet med en särskilt positiv innebörd och är det som eftersträvas i politiken. Jämställdhet och integration likställs med – eller uppnås genom – arbete/sysselsättning. Att det inte verkar spela någon roll vilken typ av sysselsättning som invandrade kvinnor har, är vid första anblick märkligt med tanke på den långdragna situationen med "kvinnolöner" och "könssegregerad arbetsmarknad" som länge varit jämställdhetsfrågor. En relevant fråga är om utopin - som döljs av de andra, uttalade, målen - i själva verket är full sysselsättning.

Fokuset på – i mainstreamsamhället – erkänt positiva samhällsvärden som jämställdhet och integration kan förstås som ett försök att legitimera processer som i själva verket verkar rasifierande. Det är en inte osannolik tanke utifrån insikten som Katharina Tollin ger i avhandlingen *Sida vid sida* (2011) i hur jämställdhetsbegreppet redan använts för att föra fram en nyliberal agenda i svensk politik. När strävan efter jämställdhet och integration fordrar invandrade kvinnor att förvärvsarbete sker en reducering av dessa samhällsvärden till att endast handla om ekonomi och förvärvsarbete som dessutom fungerar blockerande av vidare definitioner av värdena, samtidigt som det framstår som att invandrade kvinnor borde ta vilken anställning som helst som de erbjuds, oavsett låg lön eller dåliga arbetsvillkor. En påtaglig

frånvaro i orsaksförklaringen till invandrade kvinnors låga sysselsättningsnivå är arbetsgivarnas och arbetsmarknadens roll och ansvar. Deras anställningsmönster eller meritkrav sätts inte under lupp eller ifrågasätts. Samhällets ansvar, representerat av myndigheter, består i att ge subjekten ”möjligheter att bli anställbara”. De ska rustas för ett påstått meritokratiskt, men som forskare och teoretiker visat, rasistiskt och sexistiskt samhälle (se Balibar & Wallerstein 2002, Yuval-Davis 1997, Molina 1997, Knocke 1991 m fl), medan det inte finns någon ambition att förändra samhället som sådant. Att politiken inte ägnar sig åt att försöka bryta ner diskriminerande strukturer på arbetsmarknaden (trots medvetenhet om att de existerar) måste förstås som att den arbetar i linje med dessa strukturer, vilket blir extra tydligt när dess fokus läggs på att göra invandrade kvinnor ”anställbara” utefter just arbetsmarknadens och arbetsgivarnas kriterium för anställbarhet. Eftersom dessa kriterier uppställts av strukturer som verkar diskriminerande utifrån föreställningar om kön och etnicitet kommer antagligen merparten invandrade kvinnor endast kunna få sådana anställningar som ”reserverats” åt dem (se Balibar & Wallerstein 2002:54).

Att integration och jämställdhet snarast jämställs med att människor har arbete och är ”egenförsörjande” tyder på en strävan efter att ställa befolkningen till arbetsmarknadens förfogande (jfr med Tollin 2011, Davidsson 2010, Balibar & Wallerstein 2002). I och med att dessa värden reducerats till att endast omfatta förvärvsarbete förmedlas en abstrakt förståelse av samhället som likställt arbetsmarknaden.

Styrningskonstens funktion är att forma subjektens mentalitet, att göra dem formbara så att de självmant med endast hjälp på traven och inget fysiskt tvång anpassar sig till samhällets och marknadens behov. Ålund har argumenterat för att stereotypa föreställningar om invandrade kvinnor kan leda till en negativ inkorporering av dessa föreställningar hos kvinnorna själva och på så vis få påtagliga självuppfyllande konsekvenser (Ålund 1991:49). Applicerat på materialet skulle det innebära att invandrade kvinnor får en självförståelse av att inte vara tillräckligt kompetenta och att det är orsaken till att de nekas en anställning eller – om de får en anställning – vara tacksamma vilken typ av anställning det än är. Simultant kan – som Knocke uttrycker det – “problemideologier [...] också ha en negativ inverkan på mainstreamsamhällets syn på invandrade kvinnor” (Knocke 1991:473).

Det har en särskild betydelse, både för samhället och för subjektet att subjektet i detta fall pekats ut som invandrad kvinna. Sverige har en historia av att ge migrerade kvinnor en särskild plats i samhällsmedvetandet (i politik och media) som framställda som passiva offer av en annan kvinnoförtryckande kultur. I goda jämställda Sverige har de en chans till räddning (se exempelvis Yuval-Davies 1993, Brune 2004, Eduards 2007, Knocke 1991, Ålund 1991). Den imaginära bilden av den invandrade kvinnan (som migrerat till västvärlden undan patriarkalt förtryck och traditionell motpol till det moderna väst, utan betalt arbete och ansvar i form av tvättning, matlagning, uppfostran av en stor familj) utgör sinnebilden för "utanförskap" - detta tomma men högst laddade ord - och måste därför räddas till varje pris. I materialet kommer föreställningen om det patriarkala förtrycket fram i antagandet att invandrade kvinnor har mycket lägre utbildning och arbetslivserfarenhet än invandrade män, och för att de inte ska fastna i det utanförskap som lurar i hemmet måste de räddas genom förvärvsarbete. Men genom denna räddningsaktion förstärks bilden av den invandrade kvinnan som annorlunda och av en väldigt simplistisk förståelse av migrerade kvinnors likhet och olikhet, (behov, svårigheter och möjligheter.)

Ett antagande att det som fattas för att invandrade kvinnor ska få arbete är utbildning och arbetslivserfarenhet bygger på grundantagandet om meritokrati (dvs. rätt person på rätt plats utifrån meriter i arbetskedjan). Föreställningen är att om dessa personer bara har rätt utbildning och erfarenhet kommer de att få jobb. Med Wallerstein förstås meritokratin som balanserad av rasism och sexism, vilka fungerar som rättfärdigande av ojämlikhet. Det går av den anledningen inte att sätta sin tillit till föreställningen om det meritokratiska samhället (Balibar & Wallerstein 2002:52-55). Ett accepterande av en rasistiskt strukturerad arbetsmarknad och avsaknaden av kritiskt reflekterande kring etnicitet/'ras' och arbetslöshet kan leda till ett upprätthållande eller rent av förstärkning av ett rasifierat samhälle och en rasifierad arbetsmarknad, där rasifierade subjekt återfinns längst ner i arbetskedjan.

I materialet länkas alla uttalade samhällsvärden samman med ekonomi – familj, jämställdhet, integration samt positiva känslor av delaktighet och tillhörighet (innanförskap). Vad som framträder är en extrem förenkling av samhällsvärden till att endast omfatta arbete och egenförsörjning. Det viktiga är inte att subjekten är försörjda utan att de kan *försörja sig själva*. Fokuset på självförsörjande som kommer till uttryck i materialet kan med Nancy Fraser och Linda Gordon förstås som en idag

vanlig men missvisande illusion som lyfter fram oberoende som ideologiskt/samhälleligt ideal, samtidigt som den skyler över det faktum att beroende är en oundviklig produkt av det moderna kapitalistiska samhället (Fraser & Gordon 1994:11).

3.2 sammanfattning

Mitt syfte med den här uppsatsen har varit att undersöka om samtida regeringspolitiska problemrepresentationer av *invandrade kvinnor som inte lönearbetar* kan förstås som en del i rasifiering av samhälle och subjekt genom den övergripande forskningsfrågan - Vilka värden produceras eller reproduceras i problemkonstruktionen *invandrade kvinnor som inte lönearbetar*?

Jag har genom att läsa materialet utifrån teorier och forskning sett att de problemrepresentationer som produceras i materialet kan förstås som en del av rasifierande processer. Invandrade kvinnor rasifieras i och med att de lyfts fram som en problematisk grupp som måste åtgärdas och samhället rasifieras i och med att politiken i materialet skyler över och upprätthåller rasistiska strukturer av exkludering och diskriminering. Rasifieringen samverkar med könande processer så att invandrade kvinnor konstitueras som i större beroenderelation än andra till staten och familjen, samt att de ses som isolerade av hemmet och måste ”hjälpas” ut i samhället och arbetslivet. De effekter som kan uppstå till följd av problemrepresentationerna är flera: materiella effekter av att invandrade kvinnor tvingas till arbeten de inte vill ha; snävare subjektpositioner för och en nedvärderad självbild hos invandrade kvinnor som inte arbetar; diskursiva effekter av en reduktion av samhällsvärden till att endast innefatta förvärvsarbete och arbetsmarknad; en fortsatt rasistiskt och sexistiskt strukturerad arbetsmarknad; samt en påspädd stereotyp bild av invandrade kvinnor som förtryckta. En alternativ förståelse av ”problemet” med invandrade kvinnor som inte förvärvsarbetar är att det främst utgörs av den ovan nämnda rasistiskt och sexistiskt strukturerade arbetsmarknad, men att denna göms bakom retorik om kompetens och meriter.

3.3 Avslutande kommentar

“Det är inte korrekt att beskriva Sverige som i ett läge med massarbetslöshet. Om man tittar på etniska svenskar mitt i livet så har vi

mycket låg arbetslöshet. Vi beskrev då (2006) ett vidare utanförskap som handlade om att en stor del av de som var i arbetsför ålder, men som inte jobbade, inte beskrevs som arbetslösa. Och utanförskapet har minskat” (<http://www.dn.se/ekonomi/sankt-krogmoms-sagas-av-experten> 2012-08-08).

I Fredrik Reinfeldts uttalande i mitten på maj 2012 där den nuvarande statsministern försökte nyansera retoriken kring “massarbetslösheten” genom att poängtera att den inte drabbar alla, finns en analys av det svenska samhället idag. Citatet antyder samma kunskap som lyfts fram i tidigare forskning: att den svenska arbetsmarknaden präglas av en diskriminerande rasism som leder till en segregering och hierarkisk differentiering av arbetsmarknaden (och arbetslösheten) utifrån föreställningar om ras och ursprung (bl a Knocke 1991, Ålund 1991, Molina & De Los Reyes 2002). Detta gäller också föreställningar om bland annat kön, funktion och ålder. Den efterföljande debatten tog inte den vändningen, och det är inte heller det håll som politiken – varken den statsministern talar om eller den som kommer till uttryck i materialet till den här uppsatsen – riktar sitt fokus. Istället för att bekämpa diskriminering, rasism och sexism på arbetsmarknaden läggs fokus på att “skapa jobb” åt de människor som diskrimineras. Fler arbetstillfällen genom sänkt restaurangmoms är inte en dörr in till den vidare arbetsmarknaden, snarare till arbetsskador och sjukskrivningar (Knocke 1991:478). Att låta personer utan lönearbete praktisera som exempelvis städare utan anställningsgaranti kan läsas som ett sätt att få viktiga arbeten utförda till mycket lågt pris för det enskilda företaget (Knocke 1991:477, Molina & De Los Reyes 2002:302, Balibar & Wallerstein 2002:54). Bacchi (2009) ger oss insikt i att hur ett problem konstrueras får efterföljande konsekvenser som påverkar både samhället i stort och enskilda individer. I min analys har jag sett att genom att regeringen och personer som talar för och på uppdrag av regeringen konstruerar invandrade kvinnors icke-arbete som ett “kompetensproblem”, ett “familjeproblem” och ett “deltagandeproblem” formuleras också de möjliga lösningarna utifrån dessa problemrepresentationer. Så länge kompetens mäts i nyans av vithet, stavning av namn, grad av manlighet/kön, grad av rikssvenskt uttal, närmaste födelseort, kan “kompetenshöjning” inte vara ett alternativ. Vad som krävs är omdefiniering av (den informella men reella versionen av) vad kompetens är. Regeringen borde inteoreflekterat arbeta för att anpassa folket efter arbetsmarknadens krav, utan istället kritiskt granska dessa krav.

4. Referenslista

Anthias, Floya & Yuval-Davis, Nira (1992). *Racialized boundaries: race, nation, gender, colour and class and the anti-racist struggle*. London: Routledge.

Arbetsmarknadsdepartementet

Direktiv 2011:88, *Nyanlända kvinnors arbetsmarknadsetablering*

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/17/81/00/23b9b4af.pdf> - hämtad 2012-08-20.

SOU 2012:9, *Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning*

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/18/77/43/e00098e0.pdf> - hämtad 2012-08-20.

SOU 2005:41, *Bortom Vi och Dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*

<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/45642> - hämtad 2012-08-22.

Pressmeddelande, ”Ny utredning om utrikes födda kvinnors arbetskraftsdeltagande”

<http://www.regeringen.se/sb/d/15123/a/178140> - hämtad 2012-08-20.

Pressmeddelande, ”Integrationsminister Erik Ullenhag kommenterar AKKA-utredningen”

<http://www.regeringen.se/sb/d/15563/a/187765> - hämtad 2012-08-20.

Bacchi, Carol Lee (2009). *Analysing policy: what's the problem represented to be?*. Frenchs Forest, N.S.W.: Pearson.

Balibar, Étienne & Wallerstein, Immanuel Maurice (2002). *Ras, nation, klass: mångtydiga identiteter*. Göteborg: Daidalos.

Bergstedt, Therese. *Konstruktionen av ett ”problem” – en analys av diskursen om ”lågutbildade invandrarkvinnor”*. Lunds Universitet, 2001.

Brune, Ylva (2004). *Nyheter från gränsen: tre studier i journalistik om ”invandrare”, flyktingar och rasistiskt våld*. Diss. Göteborg : Univ., 2004.

- Davidsson, Tobias (2010). Utanförskapelsen. En diskursanalys av hur begreppet utanförskap artikulerades i den svenska riksdagsdebatten 2003-2006. *Socialvetenskaplig tidskrift*, (2010):2, s. 149 – 169.
- Eduards, Maud (2007). *Kroppspolitik: om moder Svea och andra kvinnor*. Stockholm: Atlas.
- Foucault, M., *Biopolitikens födelse* i Foucault, Michel, Rorty, Richard & Dewey, John (2010). Fronesis 22-23 Liberalism. Fronesis, s. 61 – 81.
- Fraser, Nancy & Bedford, Kate (2008). Social rights and gender justice in the neoliberal moment: A conversation about welfare and transnational politics. *Feminist Theory*, 9(2008):2, s. 225 – 245.
- Fraser, Nancy & Gordon, Linda (1994). "Dependency" demystified: inscriptions of power in a keyword of the welfare state. *Social politics (Print)*. 1(1994):1, s. 4-31.
- Knocke, Wuokko (1991). Women immigrants: what is the "problem"?. *Economic and industrial democracy*. 12(1991):4, s. 469 – 486.
- Molina, Irene & De los Reyes, Paulina (2002). Kalla mörkret natt!: kön, klass och ras/etnicitet i det postkoloniala Sverige. *Maktens (o)lika förklädnader : kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige : en festskrift till Wuokko Knocke*. S. 295-10317.
- Molina, Irene (1997). *Stadens rasifiering: etnisk boendesegregation i folkhemmet = [Racialization of the city] : [ethnic residential segregation in the Swedish Folkhem]*. Diss. Uppsala : Univ.
Tillgänglig på Internet: <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?searchId=1&pid=diva2:161611>.
- Tollin, Katharina (2011). *Sida vid sida: en studie av jämställdhetspolitikens genealogi 1971-2006*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2011.
- Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan (1992). *Mapping the language of racism: discourse and the legitimation of exploitation*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). Diskursanalys som teori och metod. Lund: Studentlitteratur.

Ålund, Aleksandra & Schierup, Carl-Ulrik (1991). *Paradoxes of multiculturalism: essays on Swedish society*. Aldershot: Avebury.